

ПРОБЛЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ У ПІДГОТОВЦІ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Матеріал публікації підготовлено в межах реалізації проєкту Erasmus+ «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні (PAGOSTE)» № 609536-EPP-1-2019-1-DE-EPPKA2-SBHE-SP, що фінансується за підтримки Європейської Комісії. Підтримка Європейською Комісією підготовки цієї публікації не означає схвалення її змісту, який відображає погляди лише авторів, і Комісія не може нести відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

Марина Артюшина,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
<https://orcid.org/0000-0002-9605-7161>

Оксана Саркісова,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
<https://orcid.org/0000-0002-2835-3727>

Анотація. У статті розглянуто проблему удосконалення підготовки викладачів для системи професійної освіти. Виділено проблеми і недоліки такої підготовки в Україні. Обґрунтовано важливість вивчення та запровадження досвіду провідних європейських країн у підготовці педагогів для системи професійної освіти. Окреслено шляхи модернізації освітніх програм підготовки педагогів професійного навчання на основі урахування сучасних вимог та імплементації міжнародного досвіду підготовки.

Ключові слова: професійна освіта, підготовка педагогів для системи професійної освіти, педагог професійного навчання, освітньо-професійна програма.

PROBLEMS OF STANDARDIZATION AND MODERNIZATION OF EDUCATIONAL PROGRAMS IN THE TRAINING OF VOCATIONAL EDUCATION TEACHERS

Maryna Artiushyna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Oksana Sarkisova,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Pedagogy and Psychology,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Abstract. The article deals with the problem of improving the training of teachers for the system of vocational education. Problems and shortcomings of such training in Ukraine are highlighted. The importance of studying and implementing the experience of leading European countries in the training of teachers for the vocational education system is substantiated. The ways of modernization of educational programs for the training of teachers of vocational training based on taking into account modern requirements and implementation of international training experience are outlined.

Keywords: vocational education, teacher training for the vocational education system, vocational training teacher, educational and professional program.

Одним із вагомих напрямів оновлення системи освіти України є вдосконалення професійної підготовки викладачів. Така підготовка має відповідати актуальним вимогам та забезпечувати формування сучасного, інноваційного викладача, який характеризується високим рівнем загальної фахової та професійно-педагогічної підготовки, а також комплексом особистісних якостей, необхідних для успішної викладацької діяльності. Важливість переосмислення цінності педагогічної праці та необхідність змін у підходах до підготовки сучасного викладача підкреслюється у низці стратегічних освітніх документів. Так, у «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» зазначається, що «низька затребуваність державою педагогічної і наукової праці, її низький рівень оплати призвели до зниження престижності цього виду зайнятості». А також: «демотивація наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників стає суттєвою перешкодою для підвищення якості вищої освіти в Україні».

Щодо професійної освіти проблема є ще більш гострою. У «Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки» вказано, що негативними чинниками, що гальмують розвиток системи професійної (професійно-технічної) освіти, є неконкурентна заробітна плата педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, слабка їх мотивація до впровадження нових освітніх технологій, низька якість підготовки педагогічних кадрів і відсутність системної роботи з формування кадрового резерву (як на керівні посади, так і на посади викладачів, майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти)».

Отже, розвиток освіти в Україні потребує модернізації професійної підготовки викладачів. У Концепції розвитку педагогічної освіти зазначено, що підготовка педагогічного працівника має відповідати суспільним запитам, сформульованим у професійних стандартах та стандартах освіти, враховувати світові тенденції та рекомендації впливових міжнародних організацій щодо підготовки педагогів.

Підготовка педагогів для системи професійної освіти в Україні на сьогодні залишається недосконалою (Антонова та ін., 2019; Андрощук, 2020; Артюшина, & Саркісова, 2022; Ковальчук, 2022). Спостерігається різке зменшення контингенту здобувачів, що навчаються за відповідними освітніми програмами, зумовлене як зовнішніми, так і внутрішніми причинами. Відсутність достатньої державної підтримки призводить до скорочення багатьох спеціалізацій підготовки. Зміст відповідних освітніх програм часто наповнений застарілими навчальними дисциплінами. Спостерігається слабка практична спрямованість підготовки, недостатнє використання сучасних освітніх технологій, відсутність партнерства між закладами вищої та професійної освіти у підготовці майбутніх викладачів тощо. Як наслідок лише мізерна частина випускників відповідних освітніх програм надалі готові працювати у закладах професійної освіти і взагалі планують пов'язувати своє майбутнє життя з педагогічною діяльністю.

Багато з названих проблем характерні для вищої освіти в цілому. Зокрема, у «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» зазначається, що внаслідок перевантаження програм закладів вищої освіти навчальними дисциплінами, які не забезпечують повною мірою формування передбачених стандартами результатів навчання і компетентностей, надмірного обсягу теоретичної підготовки та недостатнього практичного навчання у здобувачів освіти спостерігається зниження мотивації до повного її зникнення до навчання та майбутньої роботи за фахом.

Подолання зазначених проблем потребує вивчення та запровадження досвіду провідних європейських країн у підготовці педагогів для системи професійної освіти. Цьому сприяє реалізація міжнародних освітніх проєктів. Зокрема, протягом останніх років в Україні було реалізовано два міжнародних проєкти у межах програми ЄС Erasmus+ відповідного спрямування.

Проєкт «Удосконалення практико-орієнтованої підготовки викладачів закладів професійної освіти і навчання (ITE-VET)» № 574124-EPP-1-2016-1-DE-EPPKA2-SVNE-JP, що тривав протягом 2016-2018 років, був спрямований на обмін досвідом підготовки викладачів для системи професійної освіти і навчання в університетах України та країн ЄС та удосконалення організації та підвищення якості практико-орієнтованої підготовки викладачів для системи професійної освіти і навчання. Зокрема, участь у реалізації проєкту дозволила удосконалити освітню програму та навчальний план підготовки педагогів професійного навчання у галузі економіки у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана у напрямку збільшення кількості психолого-педагогічних дисциплін, посилення практичної орієнтованості підготовки.

Проєкт «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні (PAGOSTE)» № 609536-EPP-1-2019-1-DE-EPPKA2-SVNE-SP, що наразі триває, має на меті удосконалення підготовки викладачів професійної освіти та навчання на основі стандартизації та партнерства відповідно до потреб ринку праці та з урахуванням кращих європейських практик. У межах проєкту вже відбулися вагомі зрушення у вказаному напрямку. Був переглянутий зміст професійних стандартів щодо педагогів професійного навчання, майстрів виробничого навчання. Здійснено розробку та апробовано запровадження механізмів управління підготовкою педагогів для системи професійної освіти в українських ЗВО, що є учасниками проєкту. Створено низку інституцій, що сприяють покращенню партнерської взаємодії управлінських, наукових та освітянських установ у забезпеченні професійного становлення та розвитку педагогів для системи професійної освіти, зокрема, Громадську спілку «Асоціація з розвитку професійної та неперервної освіти», Дорадчі професійні комітети, Коворкінгові центри та інші форми партнерства на базі ЗВО, що здійснюють підготовку педагогів. Створено та запущено у використання Національну Веб-платформу «Партнерський простір 015», яка слугуватиме налагодженню комунікації між

здобувачами освіти, педагогами та іншими стейкхолдерами, а також сприятиме поширенню інформації про освітні, освітньо-професійні програми, тренінги, проекти, гранти, місця практики та працевлаштування, курси підвищення кваліфікації, майстер-класи, стажування тощо.

У межах реалізації названих проєктів у КНЕУ було створено, а надалі й суттєво удосконалено освітньо-професійну програму «Економічна та бізнес-освіта», спрямовану на підготовку бакалаврів за спеціальністю 015 Професійна освіта (Економіка), галузі знань 01 Освітні науки/Педагогіка.

Дана програма характеризується низкою конкурентних переваг у порівнянні з аналогічними програмами підготовки, зокрема:

- побудована не лише на урахуванні вимог чинних освітніх та професійних стандартів щодо підготовки педагогів за названою спеціальністю, а й забезпечує бінарний характер підготовки для можливої реалізації як педагогічної, так і економічної траєкторії майбутнього навчання та професійної діяльності випускників;

- характеризується високою практичною зорієнтованістю, що полягає в переважанні практичних занять у формах організації навчання, запровадженні тренінгів та практикумів у зміст освітньої програми, збільшенні кредитів на проходження різних видів практик (навчальної, виробничої, педагогічної);

- містить збалансоване поєднання економічних та психолого-педагогічних дисциплін, що забезпечують розвиток сучасних фахових та педагогічних компетентностей;

- надає можливість здобувачам для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії за рахунок вільного вибору з широкого спектру вибіркових дисциплін, орієнтованих на поглиблення знань у галузі економіки, освіти чи інших напрямків підготовки (у тому числі й з інших освітніх програм);

- ґрунтується на використанні сучасних інноваційних та інформаційних технологій та інструментів e-learning в умовах змішаного навчання;

- забезпечує міжнародну співпрацю та академічну мобільність викладачів й студентів через проведення різноманітних спільних тренінгів з міжнародними партнерами, міжнародного стажування тощо.

Запровадження освітньо-професійної програми «Економічна та бізнес-освіта» у КНЕУ дозволила покращити набір здобувачів щодо кількісно-якісних характеристик. Опитування стейкхолдерів щодо оцінки якості даної освітньої програми свідчить про задоволеність її змістом та реалізацію. Отримані результати дають можливість рекомендувати вказані шляхи модернізації підготовки педагогів професійного навчання у КНЕУ в інших ЗВО України для підвищення якості підготовки майбутніх викладачів для системи професійної освіти.

Список посилань

Antonova, O., Bondarenko, V., Antipova, O., Griban, G., Sydorhuk, N., Biruk, N., Horokhova, L., Boichuk, I., Verbovskiy, I., & Novitska, I. (2019). Methodological principles of

the professional training of future specialists at higher educational institutions. *Revista Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valores*, VII.

Kovalchuk, V., Maslich, S., Tkachenko, N., Shevchuk, S., & Shchypyska, T. (2022). Vocational Education in the Context of Modern Problems and Challenges. *Journal of Curriculum and Teaching*. 11 (8). <https://doi.org/10.5430/jct.v11n8p329>

Tsymbaliuk, S., Artyushina, M., Korvat, L., Sarkisova O., & Shkoda, T. (2018). Implementation of Practice-oriented Education and Training. The Case of Vocational Teacher Education at Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman. In: *Deissinger T., Braun V. (eds.). Improving teacher education for applied learning in the field of VET* (pp. 157-185). Waxmann, Münster - New York.

Tsymbaliuk, S., Shkoda, T., & Artiushyna, M. (2019). Assessing and improving vocational teachers' education and training in Ukraine. *Advanced Education*, [S.l.], 70-80. doi:<http://dx.doi.org/10.20535/2410-8286.153575>.

Андрощук, І.В., & Андрощук, І.П. (2020) Співпраця закладів вищої освіти із стейкхолдерами як умова підвищення ефективності підготовки майбутніх педагогів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 29, 215-226. <http://pedosv.kpnu.edu.ua/article/view/223101>

Антонова, О. (2003). Підготовка майбутнього вчителя до роботи з обдарованими учнями як складова його професійної компетентності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 12, 66-69.

Артюшина, М.В., & Саркісова, О.Ю. (2022) Сучасні освітні технології у теорії та практиці підготовки здобувачів вищої освіти до викладацької діяльності // *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*, 20, 9-19. <https://doi.org/10.18372/2411-264X.20.16912>

Верховна рада України (2021, 23 лютого). *Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України* (286-р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

Верховна рада України (2021, 9 грудня). *Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України* (1619-р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1619-2021-%D1%80#Text>

Дубасенюк, О.А. (ред.), Антонова, О.Є., Вітвіцька, С.С., & Сидорчук, Н.Г. (2011). *Професійна педагогічна освіта: акме-синергетичний підхід*: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка.

Ковальчук, В. І. (2016a). Прогнозування розвитку системи освіти. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*, 233, 112-120.

Ковальчук, В. І. (2016b). Тенденції розвитку освітньої системи в Україні, *Economics, science, education: integration and synergy: materials of international scientific and practical conference* (18-21 January 2016) (с.79-80). Київ: Вид-во «Центр навчальної літератури».

Ковальчук, В.І. (2022). Впровадження в освітній процес результатів досліджень молодих вчених, *Освіта і наука XXI століття* : матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів (м. Глухів, 4 травня 2022 року) (с. 89-91). Глухів: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка.

Міністерство освіти і науки України (2018, 16 липня). *Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти. Наказ міністерства освіти і науки України* (776). <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>